

KISEBB KÖZLEMÉNYEK.

Az egészségügyi, anya-, csecsemő- és gyermekvédelmi kérdések az iskolában.

Az emberpusztító világháború fájdalmas sebeinek gyógyítására, amelyeket minden állam legdrágább kincsében, az emberanyagban okozott, a Stefánia-szövetség ragadta meg a kezdeményezést. Két ellentétes nézet volt; egyik csupán az anya- és csecsemővédelmi tanok terjesztését kívánta az iskolákba bevinni, a másik pedig ezt a célt csak az egészségügy keretében tartotta elérhetőnek. Apponyi akkor, amikor a közoktatási tárcát újból átvette, e második álláspontot vallotta magáénak és egyik első teendője volt e munkákat a legszélesebb alapon megindítani. E munkálatok eredményeként 1917 őszén 18 rendeletet adott ki az egészségügyi, anya-, csecsemő- és gyermekvédelmi ismereteknek valamennyi iskola tanításába való beillesztése céljából.

E rendeletek részletes ismertetését annál inkább kötelességünknek tartjuk, mert Trefort óta nem történt a magyar nép egészsége érdekében ily mélyreható és egyetemes jellegű intézkedés az iskolák keretében és mert remélve várjuk a szélesen megalapozott munka sikeres betetőzését.

I. A vezéreszme, mely valamennyi rendeleten végigvonul, a tanulóifjúság egészséges életre való nevelése attól a zsenge kortól kezdve, amidőn az óvóba lép, mindaddig, míg a családalapítás feladata, az utódokról való gondoskodás kötelességének láthatárán feltűnik.

Legtisztábban nyilvánul meg ezen vezéreszme az elemi népoktatási intézetekre vonatkozó rendeletben (168,411/1917). Az óvókban külön intézkedés szüksége nem merült föl, hiszen az egészséges életszokások elsajátítása kezdettől tartozott egyik legfőbb feladatai közé.

Az elemi népiskolákban az intés egészséges szokások elsajátítására és rossz szokások elhagyására mindvégig egyik legszélesebb feladata a tanítónak. Az egészségügyi ismeretek közlése pedig történik a beszéd-értelemgyakorlatokban, a III.-tól kezdve előírt

egészségi olvasmányok tárgyalásában, úgyszintén valamennyi tantárgy keretében, ahol és amikor a vonatkozások lehetővé teszik. Végül az V. és VI. osztály természetrajzával és tanával, gazdaságtanával kapcsolatosan történik az egészségtan tanítása, ahogy azt az 1905. évi utasítás előírja.

Mint különálló tantárgy az egészségtan most sem szerepel a népiskolában, tekintettel a túlnyomó számú osztatlan iskolára, tanítása úgyszólván kivihetetlen lett volna, de amiben az elemi tanulóifjúság mostantól fogva részesülni fog, aránytalanul több, mint amennyiben eddig részesült. Egyes lelkes tanítók bizonyára már régen maguktól tettek meg ez irányban sokat, ha nem is mindent, tapasztalataimból igen szép példákat tudnék idézni; mostantól fogva minden népnevelőnek hivatása leendő.

Hasonlóképp óriási a haladás az ismétlőiskolák egészségtani anyagában. Eddigelé csupán a gazdasági ismétlőiskola növendékei részére volt két éven át egészségtan, amiből a leányok — a leendő anyák — még külön oktatásban is részesültek. Mostantól valamennyi ismétlőiskolára nézve kötelező lesz az egészségtani ismeretek közlése, úgy az általános, mint az elemi népiskolával kapcsolatos és önálló gazdasági ismétlő- és tanonciskolákra nézve. Az első két évfolyamban történő közös oktatáson kívül a leányok minden évfolyamban, a harmadikban is, külön foglalkoznak még a csecsemő- és gyermekápolás tanaival. Voltaképen itt az ismétlőiskolában, tehát érettebb korban fog az egészségtannak rendszeres tanítása folyni, ami a népiskolában lehetetlen. Az általános ismétlőiskola eddigelé minden tanterv nélkül dolgozott; az első lépés ezen negyven éves visszás állapot megszüntetésére megtörtént.

A nép ifjúságának egészségi kioktatása betetőzését nyeri az ifjúsági egyesületekben, amelyeknek munkaterve eddig is tartalmazott egészségi előadásokat. A miniszteri rendelet előadási sorozatot vett föl külön az ifjak részére: «Tudnivalók a férfélet küszöbén» címmel, amelyekben a nemi élet veszélyeire, a korai családalapítás fontosságára, a nők tevékenységére a család és ház érdekében hívják fel a figyelmüket, míg az ugyanezen korú leányok (a fiatal anyákkal együtt) a csecsemőápolással és gyermekvédelemmel foglalkoznak az esti órákban a szükséghez képest évente-kétévente tartott tanfolyamokban. Ekkép megvan adva a lehetőség egészségtanok terjesztésére a nép körében és fölvehető lesz a küzdelem a maradiság, a kuruzslás és babona kóros rákfénéjével.

A vezéreszme valamennyi többi iskolában végig érvényesül, habár, mivel ezek tanulói csak néhány éven át maradnak kötelékükben, hol egyik, hol másik irányban domborodik ki jobban. Így a polgári

fiú- és leányiskolákban (168,412. és 168,413/1917. sz. r.) folytatódik az oktatás, a kapcsolat a különböző tárgyakkal, azonfelül a magyar nyelv és irodalom keretében évente egy-egy házi dolgozat irandó a kis gyermekek egészségének védelméről. Végül a negyedik osztályban az egészségtan, mint külön tantárgy, összefüggésben, csecsemőápolási és gyermekvédelmi tanokkal bővülve, tárgyalja az egészségre vonatkozó ismereteket.

Az egészségtan a polgári fiúiskolákban egészen új. A jelenlegi tanterve még a természetrajzban sem említi meg egyetlen szóval az embert. Mintha azt a sok mindent, amit az iskola tanít, nem is az ember tanulná! Mintha annak az embernek, aki mindezeket tanulja, nem is kellene testileg és így szellemileg egészségesnek, munkaképessé lennie! Ennek a visszaszáz állapotnak Apponyi gróf gyökeresen véget vetett, egyszerűen elrendelvén az egészségtan tanítását heti két órával a kötelező tárgyak között. A természetrajzi oktatás ezzel nyerte betetőzését, mint egy templom a hiányzó kupoláját.

A középiskolákban, amelyek az ifjúságot a serdülés korszakán túl is vagy csak attól fogva oktatják és nevelik, a vezéreszme másképp érvényesül úgy a leány-, mint a fiúiskolákban. A leányiskolák mind a három ágazatában (168,415/1917) és a női kereskedelmi iskolákban (168,416/1917. sz. r.) a polgári iskoláknál említettekén és az egészségtanon kívül, amit a VII. osztályban heti egy órán át tanítanak, külön tíz-tíz órás előadási sorozat szerepel az V. és VI., illetőleg alsó és középső osztályokban, amelyekben a csecsemőápolás és gyermekvédelem részletesen ismerttetendő. A női kereskedelmi egy éves tanfolyamokban (168,414/1917) ezen előadásokra csak tíz óra fordítandó.

Méltán vethető fel a kérdés, helyes volt-e az amúgy is eléggé megterhelt leányokat újabb anyaggal megterhelni, amúgy is hosszú tanításukat újabb órákkal szaporítani? A hiba — nézetem szerint — nem a mostani rendelkezésekben keresendő, mert ezek a serdülő leányokkal azt kívánják közölni, amit nekik a saját jövőjük és a fiatal nemzedék érdekében feltétlenül tudniok kell. A hiba ott történt, amikor a leányok tantervét sok mindenféle anyaggal megtölték, ami nem feltétlenül nekik való, annyi idejüket foglalták le, hogy másra, a legfontosabbra nem is maradt. A közel jövő feladata lesz a leányközépiskolák tananyagát és heti óraszámát észszerű mértékre lejjebb szorítani. A csecsemőápolási és gyermekvédelmi anyagot a heti egy-órás egészségtan keretében sem lehetett beosztani. Ennek anyaga már maga megkívánná a heti két órát; ez újabb anyag fölvétele folytán a tárgyalás részben igen hiányos és fölületes, részben igen bőbeszű, szóval egészen aránytalan lett volna.

A fiúközépiskolákra vonatkozó rendelkezéseket (168,421/1917.

sz. r.) a miniszter csak átmenetieknek tekinti, míg az egészségügyi ismereteket ez iskolák tantervébe szélesebb alapon, rendszeresen beillesztheti. A különböző tantárgyakra vonatkozólag részletesen mutat reá a rendelet, úgy mint a többi, azokra a kapcsolatokra, melyek egészségi ismeretek közlését megengedik; évente egy házi dolgozat itt is kötelező a magyar nyelv és irodalom keretében. Megkívánja továbbá, hogy a növendékek «ifjúvá érlelődésük kezdetén és folyamán» ne legyenek lelkileg magukra és a nagyobbakra hagyva, hanem fontos, hogy éfélé kérdésekben minden oldalról «azonos szellemű nyilatkozatokat» halljanak, elsősorban a természetrajz- és a vallásstanár-részeről, de «nem a katedra magaslatáról, hanem bizalmas beszélgetés közben». Egészen így intézkedik a (168,420/1917. sz. r.) a felső kereskedelmi iskolákra vonatkozólag.

Végül az oktatószemélyzet kiképzése érdekében kiadott rendeletekről kell megemlékezni s pedig külön a két nem szerint. Így a kisdóvónő- és a tanítónőképzőkben (168,417/1917. és 168,418/1917. sz. r. szerint) ugyanaz az előadás-sorozat szerepel, mint a felsőbb-leányiskolákban. A tanítónőképzőkben a második és harmadik évfolyamra szétosztva, a kisdóvónő-képzőkben pedig az első évfolyamban, minthogy a második évfolyamban a kibővített egészségtant tanulják. A tanítónőképzők testtana (I. évf.) és egészségtana (IV. évf.) megfelelő bővítésekben részesült. Utóbbiban a leglényegesebb pont egy újabb (6.) fejezet beiktatása, amely szerint minden jelölt módszeres utasításokat kap, miképen kell a tanulókat egészséges életre szoktatni és tanítani. A vonatkozások, gyakorlatozások stb. megfelelnek az egyéb iskolanemeknek.

A tanítóképzőkben (168,418/1917. sz. r.) ugyanezek az intézkedések állanak fenn azzal a különbséggel, hogy a III. évfolyamban a népbetegségekkel foglalkoznak, előkészítéskép ifjúsági egyesületi működésükre, de saját egyéni érdekükből is. Nemi fejlődésük érdekében a rendelkezések azonosak a fiúközépiskoláikéival.

A polgári iskolai tanító- és tanítónőképzőkben a (168,419/1917. sz. r.) miniszteri rendelet nagy hiányt pótol, elrendelve az iskolaegzségtan tanítását s pedig két 10—10 órás előadás-sorozatban, amelyek egyikét a biológus, másikat a pedagógus tartsa. Ezenfelül, tekintettel arra, hogy a polgári iskolákban a természetrajzos szakcsoportnak az egészségtant is kell tanítaniok, ezek második évfolyamának első félévében heti egy órát fordít a biológus a polgári iskolai egészségtani anyag ismertetésére és tanítási gyakorlatokra. Eddigelé erről oklevelet kaptak a tanítónők, de képzésük semmis volt.

A miniszter kifejezett kívánsága értelmében mindezek a rendelkezések a jelen tanév 2. felében végrehajtandók, amennyire lehetsé-

ges; az 1. félévre elrendelt anyag is kivételesen a 2. félévben végzendő el. Szóval minden haladék nélkül kívánja a miniszter a csecsemő-ápolás és gyermekvédelem tanait az egészségtannal kapcsolatban terjesztetni; a veszteségek az emberi életben megvannak, hadd induljanak meg a törekvések ennek lehető pótlására minden haladék nélkül.

II. Több rendelet a sikeres végrehajtást kívánja biztosítani. Így (168,404/1917. sz. r.) előírja, hogy semmiféle olvasókönyv nem használható, amely mindegyik évfolyamában nem tartalmaz hat olvasmányt (négyet az általános egészségügyről, csecsemőápolásról és gyermekvédelemről, egyet a gümőkórról és egyet az alkoholizmusról) és semmiféle tankönyv nem használható, amely az egészségügyi szempontokra utalásokat, vonatkozásokat nem tartalmazza. Ehhez képest a tankönyvek bírálatát szabályozó rendeletet kiegészíti (168,405/1917. sz. r.) és a könyvkiadók egyesületéhez (168,403/1917.) rendeletet intéz, amely szerint csak olyan olvasókönyv vagy egyéb tankönyv fog engedélyeztetni, amely e rendelkezéseinek megfelel. A legutóbbi rendelet fel is sorolja azokat a tantárgyakat, amelyek tankönyveibe az utalásokat és vonatkozásokat megkívánja. Közülök hiányzanak a klasszikus nyelveken kívül a vegytani, nemkülönben a háztartási, gazdasági és pedagógiai tankönyvek; utóbbiakat pedig a bírálati szabályzat módosítása expressis verbis felsorolja.

A sikeres végrehajtás érdekében rendkívül nagy szolgálatot fognak tenni azok a rendelkezések, amelyek szerint a tanév végén tartott összefoglalások alkalmából az egészségtanból kivétel nélkül minden növendék feleljen. Kapcsolatban az évi házi dolgozattal az egészségtani ismeretek közlésének nagy fellendülése remélhető.

Végül a miniszter úr két pályázatot hirdet. Az egyik pályázat vezérkönyvet követel a néptanítók részére, amely megállapítsa, hogy az előírt egészségtani ismeretekből mit, hogyan és miként lehet az elemi és ismétlő-iskolákban közölni, s amely külön fejezetben foglalja közük az ifjúsági egyesületek munkaanyagával. A pályadíj 4000, 3000 és 2000 korona. A másik pályázat egy nyomtatott ivre terjedő kátét követel, amely mindazt magában foglalja, amit az elemi és ismétlő-iskolát végzett növendékeknek egész életükön szemmel kell tartaniok. Ezt az útmutatót tanulmányaik végén kapják kézhez. A pályadíj 1000, 800 és 600 korona. Ezeken kívül megfelelő fali ábrákról kíván a miniszter gondoskodni. Hogy mindezek az orvosi tudomány követelményeinek meg fognak felelni, kétséget nem szenved. A már működésben lévő tanítókat legfeljebb még szünidei tanfolyamokban lehetne és kellene kiképezni, ilyenmű rendelkezés legálább várható.

Főként azonban a mostantól fogva kikerülő tanerőkre kell gon-

dot fordítani és e szempontból a kisdédóvónók, tanítók és tanítónők kiképzésére vonatkozó intézkedések a legteljesebbek. A kiképzés feladatát óvónő- és tanítónőképzőkben mindenesetre nőre kívánja a miniszter bízni és «pedig, ha lehetséges, orvosnőre, vagy ha ilyen az intézet székhelyén nincsen, az erre személyiségénél és készülttségénél fogva legalkalmasabb tanítónőre». A tanítóképzőkben az előadási sorozatok megtartására a tanári testület oly tagja választandó ki, «akiben a tárgyi feltételeken (szakismereteken) kívül a személyi biztosítékok is a legteljesebb mértékben megvannak».

Én részemről a leghelyesebb megfejtésnek azt tartanám, hogy elsősorban a szakismeret legyen a döntő, mert a pedagógiai oktatás, amiben a képezdészek részesülnek, oly bő, hogy a szakelőadó esetleges hiányos képzettsége latba nem esik. Tehát mindenekelőtt orvosok és ahol csak lehet pedagógiai képzettségű iskolaorvosok volnának a feladattal megbízandók. Képezdeink ilyenekkel nincsenek ellátva; vannak óraadó egészség-tantanáraik, akiktől a testtan tanítását elvonták, vannak orvosaik, akiknek feladata a betegek gyógyítása. Mi sem lenne könnyebb és természetesebb, mint minden képzőhöz egy iskolaorvost kinevezni, azt az elvet, amely a többi tárgyak tanítására vonatkozólag fennáll, ez irányban is megvalósítani. Vagy oly tárgy az egészség-tan, amelyiknek tanításához mindenki ért, aki tanári oklevelet kapott? Tapasztalataim ellenkezőről tanuskoznak.

Még nyomatékosabban volna kívánandó, hogy a polgári képzők iskolaegészségtani anyagát szakember tanítsa, ahogy a többi tárgyakat is kiváló és elsőrangú szakemberek tanítják, ama szempontból indulva ki, hogy azok, akik az ismereteket tovább adni lesznek hivatva, ismereteiket elsőrangú szakértő vezetése és irányítása alatt szerezzék meg. Nem szabad megfélekedni az állam ama feladatáról sem, hogy neki minden téren, minden kérdésben szakértők álljanak rendelkezésére, akiknek kiképzését, tanulmányait megélhetésük biztosításával kell biztosítani. A két állami polgári képzőben egy iskolaorvosra kellene bízni az egészség-tan tanítását, aki épp úgy élhessen tudományának, mint a többi szaktanár. A miniszteri rendeletben tervezett eljárás egyébként már azért sem megfelelő, mert a biológus, a pedagógus mindig csak a saját szempontjából fogja az anyagot kezelni, nem pedig tisztán egészségügyi szempontból.

A középiskolákra és a felső kereskedelmi iskolákra vonatkozó rendelkezéseket meglehetősen bizonytalan értékűeknek tartom mindaddig, míg az egészség-tan rendszeres tanítását a miniszter el nem rendeli és a tanárjelölték megfelelő kiképzéséről nem gondoskodik. Mindegyik tanárjelöltnek épp úgy kellene az iskolaegészségtan tanulnia és abból vizsgázania, mint a pedagógiából, magyar nyelvből és

irodalomból. Csak akkor remélhető, hogy mindegyik tanár a saját szakmájában az egészségügyi utalásokra, vonatkozásokra reámutasson. Jelenleg ezeket az előadásokat csak az hallgatja, aki akarja, hogy milyen kevés akarja, arról nekem van legtöbb tapasztalatom, aki ez előadások megtartásával vagyok megbízva. Igaz, a háború is sokat ártott. Talán nem volt helytelen, hogy ez irányban pro domo érvelek.

Még egyet találtam sajnálatosnak! Az iskolaorvosi kar mellőzését a középfokú iskolákban, amelyről a miniszteri rendelet egy szóval sem emlékszik meg. A nemi érés idejében lévő ifjú sohasem fog tanárjával szemben oly bizalommal nyilatkozni, mint az orvossal szemben. Az orvos mindig az embert látja, míg a tanár mindig a tanítványt. Lehetnek kivételek, de a nagy többségnek erre vonatkozó tapintata nincsen, tudománya még kevésbé, akárhány még a leg-avultabb nézeteket táplálja. Nem csoda, hogy az orvosi tudomány nem tud lépést tartani. Arra csak oly orvos képes, aki tudománya minden ágában rendszeresen továbbképezi magát.

Mínt hogy a miniszter úr a középiskolákra vonatkozó rendelkezéseit maga is ideigleneseknek nyilvánította, aggályaink megszűntetését bizalommal reméljük.

III. Az egészség tanításán és az egészséges szokások elsajátításán kívül még több intézkedés sürgősen szükséges a tanulóifjúság egészsége érdekében, ami egyúttal szellemi munkaképességüket fokozni, a tanítás eredményét öregbiteni képes lenne. Ily irányú intézkedések egyébiránt logikai folyományai a kiinduló pontnak, a csecsemő-ápolásnak és anyavédelemnek, amelyek előbbrevitele legnagyobb gondja a miniszternek. Amint nincs egészséges tanulókor egészséges csecsemőkor nélkül, úgy egészséges csak az a felnőtt lehet, aki ifjúságában is az volt.

A testi egészség nélkül hiábavaló az egészség tanítása, amelynek tanait hamar felejtik, hiábavaló a szoktatás, ha azt meg nem tarthatják, állandóan nem követhetik. Például a tanító hiába mondja, hogy a tanuló írásközben ne hajoljon közelre, ha nem lát jól, vagy alkalmazkodása miatt kellemetlenséget érez. Hiábavaló a csukott szájjal való lélegzés fontosságának hangsúlyozása, ha garatmandula vagy más orrbaj miatt arra képtelen. A szív-tüdőbeteg, garatmandulás egyént hiába biztatjuk testgyakorlásra stb. Angol vizsgálatok szerint 1914-ben az iskolába lépők 3,6%-a, helyenkint 15%-a volt tisztátalan, a fej tisztátalansága még a 40%-ot is elérte. Angolkór 1—3%-ban, egyes városokban 5—8%-ban szerepelt. A szembajok százaléka 10—12-re emelkedett, a fül-folyásoké 1—3%-ra. Az orr- és torokbajok városi gyermekeknél gyakoriabbak voltak, 10—20%-ra felemelkedve. A hiányos tápláltság városokban 16—30, falun 5—20%-ban szerepelt. A fog-

bajosok száma 70—80, sőt ennél nagyobb százalék volt. Az évente kezdő tanulók száma 600,000-et téve ki, elképzelhető, hogy 10% már mekkora tömeget jelent.

A tanulók rendszeres iskolaorvosi vizsgálata legalább is be- és kilépésük alkalmával, a beteges vagy hibás tanulók megfelelő gyógyítása, e gyógyítások lehetővé tétele és ellenőrzése, egy szóval az iskolaegészségügy fejlesztése elkerülhetetlen, ha a nép egészségét lényegesen emelni kívánjuk. Angliában 1914-ben (Skócia és Írország nélkül) 847 iskolaorvos működött, 424 szakorvos kezelt 350 iskola-klinikán, a kórházakat nem számítva, 1237 «schoolnurse» segédkezett nekik. A 317 tanügyi hatóság 8.140,000 koronát költött (a sterlinget 25 koronával számítva), amiből az állam 3.710,000 koronát megtérített. A hatóságok 1 millióval, az állam 600,000 koronával költött többet, mint az előző évben. A szegény és gyenge tanulók táplálására 136 tanügyi hatóság (317 közül) 7.5 millió koronát költött, közel 4 millióval többet, mint az előző évben. Tehát nem kell prédikálniok: egyél többet, tényleg adnak is. Hét év alatt ily magaslatra emelkedett az angol iskolaegészségügy. Nem sajnálja a költségeket, mert a kórházi és szegényházi, nemkülönben fegyházi költségek csökkentését reméli ifjúságának nagyobb testi és szellemi munkaképességétől.

Nálunk ezelőtt harminc évvel pompás rendelettel léptették életbe a középiskolákban az iskolaorvosi intézményt. Elsők voltunk, akik rámutattunk, hogy az iskolaegészségügy főképen a tanuló egészségével, egészséges vezetésével köteles foglalkozni. A szándék azonban nem valósult meg, messze vezetne, ha erre kitérnék, de a csődnek egyik fontos oka volt, hogy a központban, a minisztériumban nem gyakoroltak kellő ellenőrzést, nem fejtettek ki útbaigazító, irányító működést. Az angol közoktatási minisztériumban ez ügyekkel egy külön egészségügyi szakosztály foglalkozik, amelynek a vezetón kívül még 7 orvostagja van és amelyhez még 7 tornafelügyelő tartozik, azt tartván, hogy a testgyakorlat az egészség fejlesztését célozza. A fogyatékos tanulók iskoláztatása szintén ebbe a szakosztályba tartozik; ezeket az iskolákat szintén államsegéllyel támogatják.

Alkalmat kell továbbá adni az ifjúságnak, lehetővé kell reá nézve tenni, hogy az egészségi ismereteknek megfelelően élhessen. Hiába festjük egy ifjú lelki szemei elé a szesz káros hatásait, hiába dörgödezzünk a korcsmák és kávéházak bűzös légköre ellen, ha a falusi és iparos ifjúságnak nem csinálunk ifjúsági egyesületeket, amelyekben szabad idejét kellemesen szórakozva eltöltheti. Az egyetemi ifjúság körében hiába küzdünk a nemi bajok káros következményei ellen, ha neki a megfelelő életet lehetővé tenni nem sikerül. Hogy a test-

gyakorlatnak mindezekben a kérdésekben mily fontos szerepe van, felesleges bővebben részletezni.

A józan testnevelés, az egészséges életre való nevelés érdekében valónak tartjuk, ha az Országos Testnevelési Tanács megfelelő átszervezését és az Országos Közoktatási Tanáccsal való szoros kapcsolatba hozását sürgetjük. Mikor annak létesítése érdekében Wlassics miniszter a vallás- és közoktatási minisztériumban az első szakértekezletet tartotta, mindjárt ezt a szoros összeköttetést kívántam. Azt hiszem, az idő nekem adott igazat.

Mindezek megvalósítása természetesen költséggel és munkával, sok szervező munkával jár. De ne felejtjük el, hogy a háború következményeként 1917-ben a születések száma már a háborúelőttinek fele alá süllyedt, hogy a beteg szülőktől igen sok gyermek kóros hajlamokkal jó a világra, amelyek egyre súlyosbodnak, hogy az állam hatalmi állása elsősorban munkásainak számától, polgárainak munkaképességétől, katonáinak testi és szellemi munkabírástól függ. Mindent el kell követni, hogy a megszületett gyermekek közül mentől több maradjon meg és mentől egészségesebb legyen. A hadügyi költségek néhány év múlva jelentkező csökkenése lehetővé fogja tenni ezek fordítását az ifjúság egészségének istápolására. Apponyi miniszter megrakta az alapot, szívből óhajtjuk, hogy a megkezdett munkát tető alá hozza. A magyar nép megérdemli.

Juba Adolf.

Népművelés és népnyelv.

Egy hirlapi cikkből (Jászi Oszkár, Világ 1917 dec. 25.) ismertem meg Rubakin Miklóst, az orosz népművelődés nagy apostolát. Svájcban egy csöndes fészében, Clarensban, a Rousseau városában, a Genfi tó partján él ez a hazájából elmenekült orosz, aki népe művelődésének és politikai felszabadításának szentelte életét és munkássága folyamán olyan eszközökre tett szert, amelyeknek méltatása mindenkit érdekelhet, akinek népünk művelődésére gondja van. Példája olyan tanulságokat kínál, amelyeket éppen a háború utáni terveink, népművelő törekvéseink szempontjából mihamar fontolóra kell vennünk.

Rubakin Miklós Oroszországban, atyja gyárában nevekedik; anyja ott könyvtárat állít a munkásoknak és már itt tanulja meg, hogy milyen fontos lendítőkereke a könyv a társadalmi haladásnak. Enciklopédikus műveltséget szerez, hogy népét taníthassa, elmaradottságából kiragadhassa, de mielőtt munkához fogott volna, nagy akadályt talált útjában. Észrevette, hogy hiányzik a kölcsönös megértés; rájött, hogy nem ismeri eléggé a nép nyelvét és eszjárását, de a nép